

LUND UNIVERSITY

Släkters hågkomst. Om bruket av bronsåldershögar

Jennbert, Kristina

Published in:
Bronsålderns gravhögar

1993

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jennbert, K. (1993). Släkters hågkomst. Om bruket av bronsåldershögar. I L. Larsson (Red.), *Bronsålderns gravhögar* (Vol. 48). Lund University; Institute of Archaeology. Report Series..

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Släkters hågkomst

Om bruket av bronsåldershögar

Kristina Jennbert

Abstract

In Memory of the Ancestors. The Use of Bronze Age Burial Mounds

Only a part of the original assemblages of the Bronze Age barrows is known today. Source-critical considerations and a study of the representativity is essential to evaluate the use, function and symbol of barrows in Bronze Age societies.

The Bronze Age mounds have been interpreted, as for example, indicators of settlement areas, as markers of a settlement territory, at the edge or in a part of a settlement area. As the Bronze Age mounds are graves, they should also be regarded as material expressions of funerary ceremonies, strongly connected with and dependent on the social order, with ideology and religion, and with life and death. The building of the monuments and the ritual of burials should be associated with the relation between the dead and the living, where the emphasis of the meaning of the barrow is within the living society.

Different aspects, such as the building of the barrows, additional buildings, secondary graves, the external impression and the interior of the mounds are discussed on the basis of the Scanian Bronze Age barrows. As far as concerns the identity of the persons buried under the barrows, a few osteological analyses from primary graves in Scania and southern Halland show that relatively young individuals, both women and men, were buried.

With changing burial customs the same barrows were used during several generations. During many centuries we can imagine that for humans, a family or a village community, the recollection of the ancestors was important. Even if the primary barrows were minor and not as dominant in the landscape as the later additional erected barrows, the mounds in whatever form for the living should have been monumental memorials to of ancestors in past times.

Hur skall man förstå och tolka alla dessa monumental bronsåldershögar och minnesmärken, som så tydligt ännu idag låter forntiden framskymta? Det är en fråga som fascinerat arkeologer under hela arkeologins historia och där olika tolkningar visar på olika synsätt. Kan man tolka dem som t.ex. bebyggelseindikatorer, markeringar av territorium eller minnen för släkters hågkomst?

I det följande vill jag framhäva det senare, och att bronsåldershögen med sin monumentalitet var betydelsefull för det levande samhället, som en hågkomst eller åminnelse av döda inom släkten. De utgjorde en del av den religiösa och ideologiska föreställningsvärlden, betydelsefulla för samordningen av samhällets olika delar. Man kan därför fråga sig om intrycket av högen som monument, dvs. den yttre gravkonstruktionen eller det inre av gravhögarna var mest betydelsefullt i gravritualen och för människorna som levde under bronsåldern.

Fornlämningsbilden och representativiteten

Vi vänder oss först till en av många källkritiska frågor, dvs. fornlämningarnas representativitet. Bronsåldershögarna är ett av de mest synliga minnesmärkena från den förhistoriska tiden. Endast ett mindre antal högar befinner sig idag i oskadat skick, eftersom de flesta av dem helt försvunnit eller blivit kraftigt utplanade av intensivt jordbruk (Fig. 1). Som poängterats vid ett flertal tillfällen (bl.a. Baudou 1985) är bronsåldershögarna ett källkritiskt svårbedömt material. Representativiteten påverkar i hög grad vår förståelse och tolkning av gravhögarna som territoriemarkeringar, som uttryck för soci-

Fig. 1. Högar vid Rönneberga backar efter Sjöborg 1822.

ala strukturer eller som en del av en religiös och ideologisk föreställningsvärld.

En stor del av Skåne, i synnerhet Malmöhus län, karaktäriseras av en fullåkersbygd och är en hårdexploaterad region med mer än 90% uppodlad areal. Det finns ett stort antal dolda fornlämningar. Bortodlingsgraden är hög med stora mängder av lösfynd från bronsåldern och andra förhistoriska perioder. Att mäta bortodlingen och odlingens inverkan, i synnerhet på den yngre bronsålderns lämningar har diskuterats av bl.a. Evert Baudou (Baudou 1985).

Högarna ligger ofta i koncentrationer i ett brett kuststråk men även i mindre kustnära områden. De finns anlagda i komplex om många högar, men också som ensamliggande högar. Den välkända bilden av högar i Skåne (Hyenstrand 1984:55) härrör från förstagångsinventeringen från åren 1968-1971. Vid den senare inventeringen genomgicks äldre kartor (lantmäterihandlingar från 1600- och 1700-talen, skånska rekogniseringskartan från 1810-talet, 1800-talets laga skifteskartor och enskifteskartor) samt skriftliga källor (Prästrelationerna, Lande-

boken, Palteboken och Montelius äldre uppteckningar). Den reviderade inventeringen som utfördes under åren 1985-1987 visar stor samstämmighet med den tidigare bilden och fördelningen av bevarade högar.

Den tidigare fornlämningsbilden förtätades med vissa undantag vid den reviderade inventeringen snarare än att en ny bild framträdde (Riddersporre 1987:23; Olsson 1991:40). Vid den senare inventeringen påträffades i exempelvis områdena söder om Helsingborg och öster och nordost om Landskrona ett mycket stort antal högresten i förhållande till tidigare antalet kända högar (Olsson 1991:41).

Idag känner vi till ett stort antal bronsåldershögar i det skånska landskapet, ...ja, hur många är det? För Malmöhus län registrerades vid den reviderade inventeringen ytterligare c. 700 överplöjda högar. Det finns c. 350 undersökta gravar från c. 130 undersökta högar från den äldre bronsåldern i Skåne. Ett mycket stort antal av dessa undersökningar har inte skett under sakkunnig ledning, medan andra undersökts av välkända arkeologer t.ex. Oscar Mon-

Tab. I. Undersökningsår för bronsåldershögarna i Skåne.

teliuss, Folke Hansen och Rolf Petré. De flesta av undersökningarna ägde rum under slutet av 1800-talet, 1920-1940 samt under 1970-talet (jfr. Tab. I, delvis sammanställd efter Håkansson 1985). Redan på 1800-talet uppmärksammades jordbrukets inverkan på fornlämningsbeståndet (Holmgren & Tronde 1990), vilket kanske kan vara en del av förklaringen att så många undersöktes under denna tid.

Margareta Olsson har källkritiskt diskuterat tre områden i Malmöhus län, med avseende på registrerade högar, högrester och högplatser från den första respektive den reviderade inventeringen. Inom de detaljstuderade områdena är endast en bråkdel av högarna undersökta (Tab. II). Inom områdena ökade antalet högar, framförallt med högrester och högplatser vid den förnyade inventeringen med 425%, 34% respektive 138% (Olsson 1991).

Frågorna kring bronsåldershögarnas representativitet är betydelsefulla för de kulturhistoriska utvärderingarna. Endast en ett mindre antal av det ursprungliga beståndet känner vi närmare idag och dessa högar ligger till grund för diskussioner och tolkningar av högarnas funktion och symbol i bronsålderssamhällena.

Hur skall man förstå gravhögar?

Jag menar att gravar och gravritualer ger perspektiv på människors föreställningsvärld. Hur skall man då förstå bronsåldershögarna, monumenten i en bronsåldersbygd? Högen som fenomen tillhör inte enbart denna period utan förekommer också under mer eller mindre alla förhistoriska perioder i olika delar av Skandina-

Tab. II. Frekvensen högar, högrester och högplatser i relation till undersökta gravhögar inom tre områden i Malmöhus län, Skåne.

område	hög	hög-rest	hög-plats	summa	under-sökta
I	47	131	69	247	3
II	65	14	8	87	7
III	47	56	9	112	8

vien.

Man kan säga att gravar är ett materiellt uttryck för gravritualer och att de ger inblickar i olika förhållningssätt till livet. De är konsekvenser av s.k. "rites de passage" (van Gennep 1960). Döden, en av livets "rites de passage", och dess samhälleliga omständigheter kan jämte andra rituella sedvänjor ge en bild av religionsuppfattningar och tankenormer i det förhistoriska samhället.

Gravar är därför ett betydelsefullt arkeologiskt källmaterial för inblickar i religiösa och ideologiska uttryck i samband med begravningsritualer. För en fullständig bild av religion och religiösa uttryck borde givetvis också annat arkeologiskt källmaterial, t.ex. offerfynd, tecken och bilder utnyttjas (bl.a. Görman 1987). Det finns oerhörda teoretiska och metodiska problem att ta ställning till, inte minst vad det är i ett arkeologiskt källmaterial som kan säga något om religion och ideologi under förhistorisk tid. Kulturanthropologen Peter Ucko påtalar också arkeologers många gånger missvisande försök att tolka gravseder (Ucko 1969). Vetenskapliga diskussioner om paradigm, vetenskapsideal och källmaterial tvingar fram nya tvärvetenskapliga kombinationer med bl.a. religionshistoria, etnologi och socialantropologi.

Livet och döden

Eftersom högarna är gravar kan man spekulera om vad en grav uttrycker i mer generella ordalag. Attityder till livet och döden är avgörande för hur begravningsritualer under bronsåldern organiserades och för hur man, som 1990-tals

västerlänning, uppfattar de arkeologiska lämningarna efter begravningsritualer. Attityder då och framförallt i nutid.

Detta ger anledning att fundera över synen på livet och döden och om döden uppfattas som ett brott eller en gradvis process av livet. Den moderna västerländska meningen med vår punktuella uppfattning om döden bör inte vara utgångspunkten för att förstå andra tiders och kulturers gravritualer (Bloch 1988:15). Döden kan istället uppfattas som en lång transformativ process, där tron att vi antingen lever eller inte lever, inte delas av många andra kulturer. Tankar om livet och döden som långa resor finns i flera samhällen (Bloch 1988) och troligen också under förhistorisk tid.

Bachofen är en av de första, som i mitten av 1800-talet betonar symbolism av fertilitet och sexualitet i gravskick. Detta återfinns även hos James Frazer där döden tolkas som en symbolisk rit av födelse och återfödelse (Frazer 1890). En annan tradition påvisar en tydligare social aspekt på den döda kroppen, själen och sörjandet. Relationen mellan den biologiska individen och det sociala kollektivet betonas då gravritualer överför den dödes själ från en social verklighet till en annan och verkar för ett återskapande av samhället och de roller den döde hade i livet. Robert Hertz ser paralleller i symbolismen vid dödsцерemonier med initiationsriter och äktenskap (Hertz 1960). Dessa delvis motsatta förhållingssätt till gravritualer bindes under senare delen av 1900-talet samman av flera antropologer, som kombinerar symbolanalyser med sociologiska analyser (bl.a. Bloch & Parry 1986).

En omfattande antropologisk litteratur analyserar och tolkar gravritualer och uppfattningar av livet och döden. Dessa ger ansatser att förstå betydelsen av att tolka gravgåvor, gravskick och gravritualer även som religiösa uttryck och inte enbart som sociala strukturer av olika slag, vilket dominerat den arkeologiska gravforskningen de senare 30 åren.

Handlade gravritualen om den döda eller de efterlevande? Hans Hildebrand fokuserar på den dödes behov, vilket fortfarande präglar

tolkningar och förståelse av gravar i den arkeologiska forskningen. Hildebrand skriver i "De förhistoriska folken i Europa":

"Till all begrafning ligger som grund den öfvertygelsen, att människans liflösa kropp är något mera än allt annat dödt i denna värld, en tro på lifvet midt under dödens liflöshet, en föreställning att den döde på ett eller annat sätt behöfver något af det, som han använde i denna värld" (Hildebrand 1880:111).

Att anlägga högar, påbyggnader och sekundärgravar

Det finns en rad belägg för att man redan vid anläggandet av en del bronsåldershögar utnyttjade äldre tiders begravningsplatser. Några högar anlades över dösar (t.ex. Skogsdala i södra Skåne; Jacobsson 1986), gånggrifter (t.ex. Eldsberga i Halland; Lundborg 1972). Flera belägg finns på att man anlade högar över senneolitiska flatmarksgravar eller återanvände senneolitiska högar och hällkistor (t.ex. Abbekås i södra Skåne; Hansen 1924). Dateringar av centralgravar i Skåne tyder på att högar i denna landsdelen anlagts under olika perioder, från senneolitikum till yngre bronsålder. Inte sällan finner man begravningar från stenåldern, bronsåldern och järnåldern under samma hög. Äldre tider fanns också i äldre tider!

I samband med själva anläggandet av en hög utfördes förmodligen en rad rituella handlingar. Spåren av eld, som i exempelvis några halländska högar (Lundborg 1972), förekomsten av årderspår (Thrane 1991), anläggandet av kanteller fotkedjor och andra spår efter rituella handlingar hade säkerligen stor betydelse för den omorganisation av samhället, som skedde efter en persons död. Ett stort och krävande arbete utfördes i samband med en människas död.

Flertalet av högarna har använts under lång tid genom bisättning av nya gravar, s.k. sekundärgravar. En del har också förändrats genom att man gjort en eller flera gånger s.k. påbyggnader. Hur länge användes högarna? Hur många generationer utnyttjade högarna som be-

Tab. III. Bronsåldershögar i Skåne med 1-4 byggetapper.

bygg-faser	antal högar	lokaler
1	1	Bulltofta, Kung Karls hög, Malmö
2	12	Kvarnby 1, Husie sn. Borrby 36, hög A, Borrby sn. Bomhög, Bunkeflo sn. Limhamn, Hyllie sn. Köpinge VI, Raus sn. Ven, Kronogodset, S:t Ibbs sn. Abbekås, södra, Skivarp sn. Abbekås, norra, Skivarp sn. Öremölla 13:31, Skivarp sn. Österlöv 1, Österlöv sn. Valleberga 5:6, Valleberga sn. Valleberga 6:7, Valleberga sn.
3	4	Valhall 2, Barkåkra sn. Kvarnby 2, Husie sn. Nymölla 1, Ivetofta sn. St. Köpinge 36:8, St Köpinge sn.
4	1	Höja, Husie sn.

Tab. IV. Högar, antal gravarläggningar och gravläggningsperioder.

lokal	antal gravar	period
Bulltofta, Kung Karls hög, Malmö	4	III-V
Kvarnby 1, Husie sn.	7	I-YB
Borrby 36, hög A, Borrby sn.	3	I-YB
Bomhög, Bunkeflo sn.	9	III-YJA
Limhamn, Hyllie sn.	7	AB
Köpinge VI, Raus sn.	8	II-VI
Ven, Kronogodset, S:t Ibbs sn.	4	SN-II
Abbekås, södra, Skivarp sn.	8	SN-YB
Abbekås, norra, Skivarp sn.	2	III
Öremölla 13:31, Skivarp sn.	5	III-?
Österlöv 1, Österlöv sn.	2	III-?
Valleberga 5:6, Valleberga sn.	3	II-III
Valleberga 6:7, Valleberga sn.	?	II
Valhall 2, Barkåkra sn.	2	II-YB/FJ
Kvarnby 2, Husie sn.	17	SN-IV/V
Nymölla 1, Ivetofta sn.	4	II-IV
St. Köpinge 36:8, St Köpinge sn.	2	III
Höja, Husie sn.	17	SN-ÅJA

gravningsplats? Följande sammanställning av påbyggnader och sekundärgravar av några skånska högar visar på tendenser, men är inte speciellt tillförlitlig på grund av högarnas förslitning och att många högar blivit mindre sak-kunnigt undersökta.

I det undersökta skånska högmaterialet från den äldre bronsåldern finns högar utan spår av ytterligare påbyggnader. Från 18 högar finns dokumenterade påbyggnadsfaser (Tab. III). I de flesta fall har den primära högen ytterligare en påbyggnad medan högar med tre respektive fyra byggetapper förekommer i färre antal. Tankvärt i detta sammanhang är att storleken, dvs. omkrets och höjd, i nu synliga högar inte ger möjligheter att uppfatta antalet påbyggnader. Ett exempel på detta är den utplanade högen vid St. Köpinge 36:3, St. Köpinge sn. i sydligaste Skåne där man lokaliserade tre byggetapper (Fig. 2).

Man talar om centralgravar, anlagda primärt i högen och sekundärgravar, anlagda vid senare tillfällen. Sekundärgravarna är bisättningar som tidsmässigt kan vara samtida med primärgraven eller yngre än denna. De kan vara nära varan-

dra i tid eller med ett avsevärt tidsrum emellan. Nästan oavsett tidpunkten för högarnas anläggande finns sekundärgravar från äldre och yngre bronsålder, samt i vissa fall från förromersk och romersk järnålder. Sekundärgravar i de undersökta skånska högarna från den äldre bronsåldern ger en tidsmässig spännvidd över alla perioder, från senneolitikum till förromersk järnålder. Låt oss belysa bruket av högarna som begravningsplatser med sekundära bisättningar genom att närmare studera de högar där man kunnat spåra olika byggetapper (Tab. IV). Antalet gravar, centralgrav och sekundärgravar, i högarna varierar från två till sjutton. Det finns ingen korrelation mellan antalet påbyggnader och antalet sekundärgravar.

Hur skall man uppfatta sekundärbegravningarna i högarna? Fanns det en sorts kontinuitet i samhället, där man under århundraden medvetet återanvände en äldre gravplats? De arkeologiska dateringsmetoderna är inte så detaljerade och ger inte ett finmaskigt nät att urskilja generationer. Henrik Thrane resonerar i sin bok om Lusehøj bl.a. kring anläggandet och antalet gravar per generation (Thrane 1984:128).

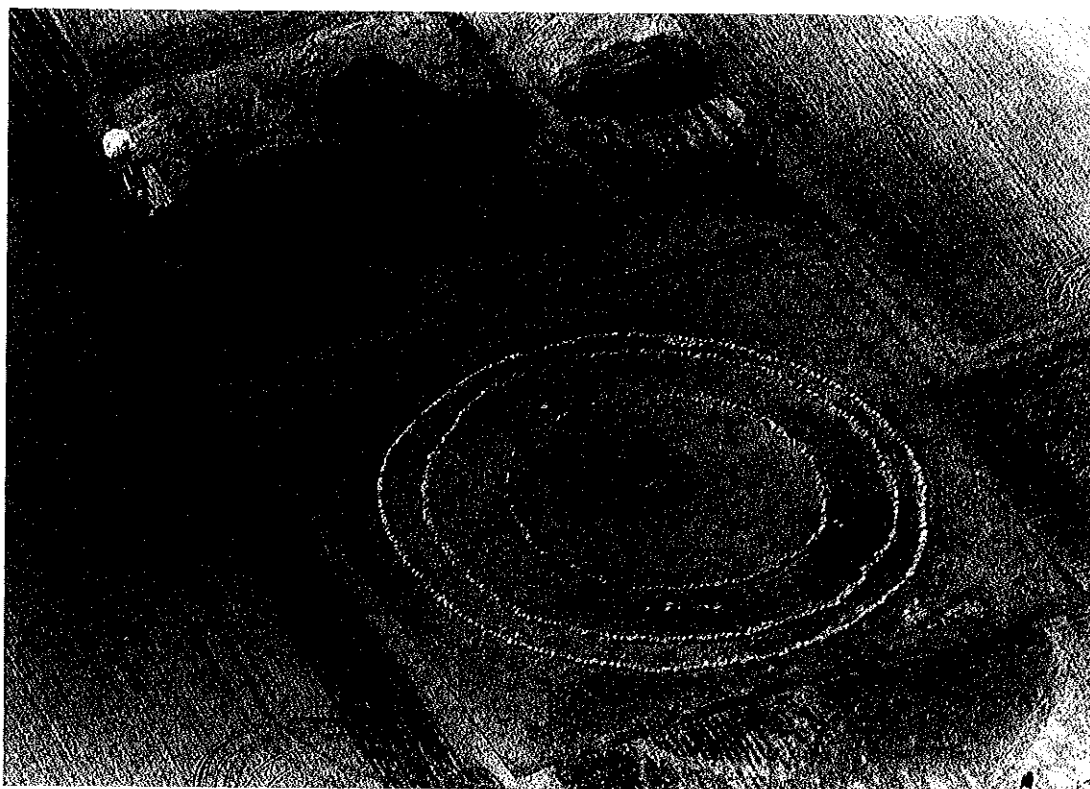

Fig. 2. En utplanad hög i ett uppodlad landskap, St. Köpinge 36:8, St. Köpinge sn.. Foto Anders Wihlborg.

Bronsålderhögar med begravningar från ett begränsat avsnitt av bronsåldern kan troligen tolkas som en gravplats, som under generationer haft betydelse för släktens hågkomst. Högar med begravningar från äldre bronsålder fram till den förromerska järnåldern, en tidsperiod på drygt 1000 år, är mer svårtydda i detta perspektiv om en medveten kontinuitet i gravsättning i en släkt eller bysamfällighet.

Det yttre intrycket och det inre av högarna

Med gravars betydelse i en social och religiös verklighet kan man undra om det var det yttre eller det inre i gravarna, eller både ock!, som hade betydelse för människorna under bronsåldern. Synintrycket av bronsåldershögar anses i vissa fall ha varit betydelsfullt för att visa byg-

dens inraming eller bygdens territorium. Arkeologiskt betyder detta att man tar hänsyn till den topografiska belägenheten, antalet högar och eventuellt omfånget eller volymen av gravhögarna. Möjligheter att beräkna volym och omfång, eller arbetstimmar nedlagda på uppförande är svårbedömda, då vissa högar är påbyggda två eller flera gånger och använda upprepade gånger under yngre perioder (Fig. 2).

Trots källkritiska problem har sannolikt de ursprungliga högarna varit lägre och mindre dominerande än de senare påbyggda högarna. Det var emellertid arbetskrävande att bygga högarna och krävde att man avstod från omfattande betesarealer. Därför bör högarna genom sin form och storhet ha varit betydelsfulla för de levande som en monumental erinran om släkter i gångna tider.

Givetvis bör även den inre konstruktionen ha haft stor betydelse. Vad betyder olika kistkonstruktioner mer än tillgång av material? Träkista eller stenkista? Vad har fot- eller kantkedjor för betydelse? Vad betyder antal och typer av gravgåvor? I det skånska gravmaterialet finns en stor variationsbredd kring konstruktioner och gravinnehåll, som naturligtvis bör kopplas samman med de döda. Inte minst med frågan om *vem* som begravdes under hög.

Vem begravdes i högarna?

För att förstå gravläggningarna i bronsåldershögarna har hypoteser formulerats om att endast en del av befolkningen under äldre bronsålder blivit gravlagda. Vem, i så fall fick åtnjuta begravning under hög? Sophus Müller skriver:

"Det kan saaledes ikke gaaes ud fra, at det er Medlemmer af samme Slægt, Kreds eller Stamme, der ere høilagte paa samme Sted - skjøndt det vel ikke sjældnen var saa. Man er ofte tyet til en gammel Gravhøi, alene fordi den var et ærværdigt og fredlyst Hvilested for hvarne Slægter, og mulig tillige fordi maa saaledes let og uden Arbeide kunde skaffe et anseeligt Gravmæle" (Müller 1897:303).

Från den yngre bronsåldern känner vi till ett större antal begravningar, kanske beroende på ett annat gravskick genom införandet av kremation och anläggande av flatmarksgravfält, en annan religiös och ideologisk föreställningsvärld. Olikheter i s.k. fattiga och rika gravar har inte diskuterats i samma utsträckning för den yngre bronsåldern som för den äldre.

Frågan om det var rika eller fattiga människor, om det var ett högre samhällsskikt som blev gravlagt har nämligen varit av stort intresse. Analyser av detta slag har använts i diskussioner om välbefinnande och samhällsstrukturer, huvudsakligen om hövdingadömen under bronsåldern. Bedömningen av vad rik eller fattig betyder kan emellertid diskuteras. Var det viktigt för forntida människor att visa sin rang i samband med gravläggningen? Att så skulle vara fallet har i alla fall blivit ett axiom, en själv-

klarhet som finns i stor del av den arkeologiska gravforskningen.

Apropå rikedom och antalet gravgåvor som mått på denna (eller vikten av t.ex. brons). Kan inte frånvaron av materiell rikedom i gravarna också vara ett uttryck för s.k. status? - exempelvis i områden där makten blivit mer institutionaliserad. Rikedom och social status är enligt min mening ett ypperligt exempel på att en tids värderingar (dvs. vår tids) översätts att gälla forntidens.

Är det män eller kvinnor, yngre eller äldre som gravlagts. Vilken del av populationen har gravlagts? Osteologiska analyser är dessvärre ytterst sparsamma. I det sydsvenska bronsåldersmaterialet finns knappt 100-talet osteologiska undersökningar från den äldre bronsåldern. För den yngre bronsåldern ökar antalet osteologiskt bestämda gravar betydligt genom de stora gravfälten, bl.a. Simris (Stjerquist 1961), Löderup (Strömberg 1975a), Piledal och Svarte (Olausson 1987) i södra och sydöstra Skåne.

Osteologiskt undersökta centralgravar från den äldre bronsåldern i Skåne och södra Halland visar ett märkligt samband. Företrädesvis unga individer, med våra mått mätta, har gravlagts i samband med anläggandet av gravhögen (Tab. V)! Det är både män och kvinnor i åldersgrupperna Infans, Juvenilis, Adultus, med undantag av ett fall av Maturus. Representerar dessa gravar en individ med speciell social ställning i samhället t.ex. beroende på arvsrätt, personliga egenskaper eller sysselsättning? Ännu så länge vet vi för lite i denna fråga om vem eller vilka som fick åtnjuta begravning under hög.

Kanske representerar gravhögen en familjs eller en släkts gravplats, där den primära graven av en nära anhörig visar på grundläggande religiösa och ideologiska föreställningar. Anläggandet av högen blev kanske betydelsefullt i samband med att en släkting vid sin död och genom sin ålder, ställning och egenskaper i släkten förenade kosmologiska uttryck med släktens sorg.

Tab. V. Osteologiskt undersökta centralgravar i Skåne och södra Halland.

lokal	källa	jord. / krem.	period	kön	ålder	ålders-grupp
Salomonshög 12 Grevie sn.	ATA Håkansson 1985	krem.	ÅB	-	vuxen	M
Fjälkinge 175:1, hög 3 Fjälkinge sn.	Persson Larsson 1976	jord.	I/II	-	yngre än 30 år	A
Höja Husie sn.	Wahlöö 1967	jord.	II	man	-	-
Nymölla Ivetofta sn.	Gejvall 1962 Petré 1962	krem.	II	man	troligen 20 år	J
Ängelsbäck Grevie sn.	Gejvall 1948	krem.	II/III	kvinna	ung	J
Hammarlöv 19, Tingshög Hammarlöv sn.	Oldeberg 1974	krem.	II/III	man	20-30 år	A
Heagård Holm sn.	R. Jonsson 1972	krem.	II/III	-	under 25 år	A
Vapnö, hög 3 Vapnö sn.	R. Jonsson 1972	krem.	II/III	man	högst 20 år	J
Osby köping Osby sn.	Iregren Stjernquist 1992	krem.	III	man?	25-30 år	A
Vapnö, hög 5 Vapnö sn.	R. Jonsson 1972	krem.	III	man	tämligen ung	A
St. Köpinge 36:8 St. Köpinge sn.	Iregren 1973	krem.	III	man	c. 40 år	A
Bulltofta, Kung Karls hög Malmö	Gejvall 1950	krem.	III	kvinna	20-30 år	A
Valleberga 5:6, D:II Valleberga sn.	Persson, Strömberg 1975	krem.	III	kvinna	18-20 år	J
Löderup 10:1 Löderups sn.	Persson, Strömberg 1975	jord.	III	man	c. 20 år	J
Bäckagård, hög 11 Söndrums sn.	R. Jonsson 1972	krem.	III	-	c. 5 år	I.1
Skedala Snötorp sn.	L. Jonsson Westergaard 1987	krem.	III	-	8-10 år	I.2
Lugnarhögen Hasslö sn.	R. Jonsson 1972	krem.	V	kvinna?	under 25 år	A

Släkters hägkomst

Bronsåldershögarna har ofta tolkats som revirmarkeringar och territoriemarkeringar i randen eller i en del av ett bosättningsområde. Som poängterats tidigare (bl.a. Strömberg 1975b) bör höggravarna ses i sammanhang med annat arkeologiskt källmaterial av olika kategorier, såsom boplatismiljö, offerfynd och hållristningar. Regionala perspektiv är givetvis betydelsefulla. Det finns också regionala skillnader i det sydsvenska området där vissa bygder, exempelvis Österlen utmärker sig i förhållande till andra i s.k. rikedom och med ett varierat arkeo-

logiskt källmaterial.

Källkritiska prövningar och funderingar kring detta mångdimensionella och representativt svårtolkade arkeologiska material ger oss många möjligheter att belysa bronsåldershögarnas funktion, symbol och bruk.

Eftersom bronsåldershögarna är gravar, bör de också uppfattas som materiella uttryck efter begravningsritualer, starkt förbundna och beroende av den sociala verkligheten och med de ideologiska och religiösa förhållanden, som rådde i samhället. Begravningsritualerna, att bygga monumenten, att gravlägga de döda, att sörja innebär ett förhållande mellan de döda

och det levande samhället, där tonvikten av högens betydelse finns hos det efterlevande samhället. Högen var antagligen släktens domäner (jfr. med Merina, Madagascar; Bloch 1988) och därför till för släktens hågkomst.

Med förändrade gravseder utnyttjade man samma gravhög under många generationer och århundraden. Vi kan därför ana att hos människor, en släkt eller en bysamfällighet var hågkomsten av förfäderna betydelsefull. Även om de ursprungliga högarna var lägre och mindre dominerande än de senare påbyggda högarna bör de med sin form för de levande varit en monumental erinran om släkter i gångna tider.

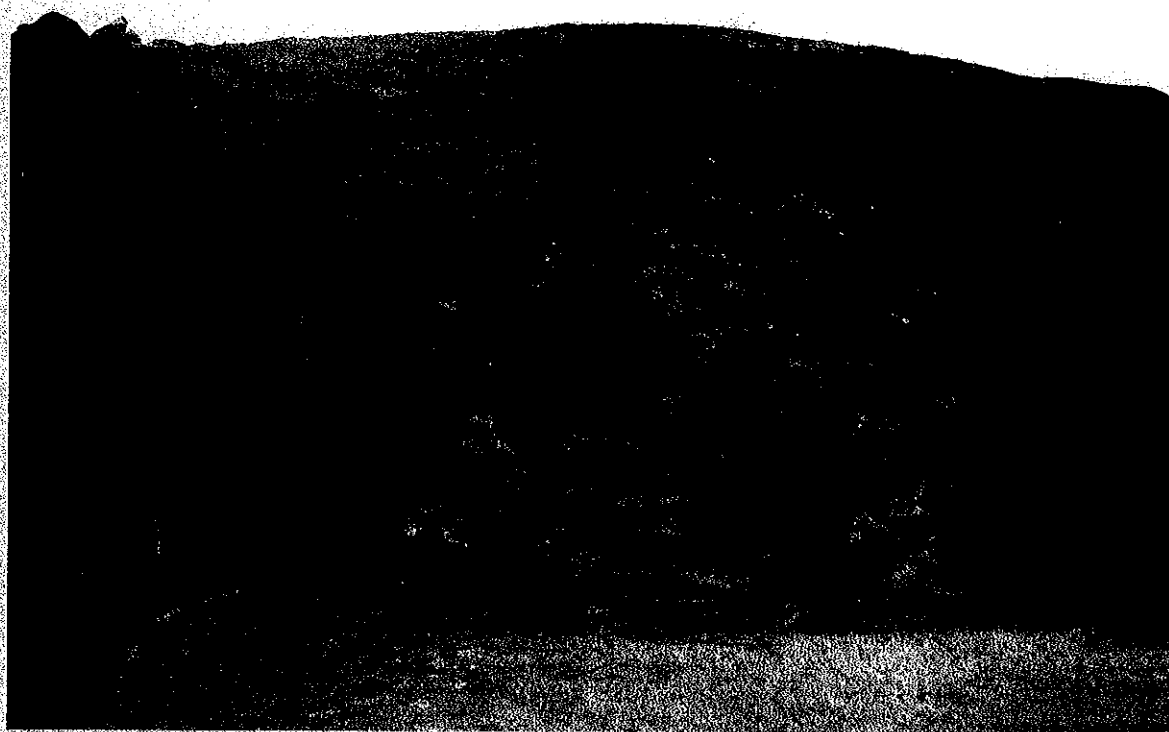
Referenser

- Baudou, E. 1985. Archaeological Source Criticism and the History of Modern Cultivation in Denmark. Ingår i: Kristiansen, K. (red.) *Archaeological Formation Processes. The representativity of archaeological remains from Danish Prehistory*. København.
- Bloch, M. & Parry, J. 1986. *Death & the regeneration of life*. Cambridge.
- Bloch, M. 1988. Death and the Concept of Person. Ingår i: Cederroth, S. & Corlin, C. & Lindström, J. (ed.) *On the Meaning of Death*. Uppsala Studies in Cultural Anthropology 8.
- Frazer, J. G. 1890. *The golden bough*. London.
- Gejvall, N.-G. 1948. Determination of the Cremated Bones from Ängelsbäck. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1947-1948.
- Gejvall, N.-G. 1950. Determination of the Cremated Bones from Bulltofta. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1949-1950. Lund.
- Gejvall, N.-G. 1962. Anthropologische Analyse von Brandknochen und skelettfragmenten vom Snickarebacken, Nymölla 1:1, Ksp. Ivetofta, Schonen. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1961.
- Görman, M. 1987. *Nordiskt och keltiskt. Sydsandinavisk religion under yngre bronsålder och keltisk järnålder*. Lund.
- Hertz, R. 1960. *Death and the right hand*. London.
- Hildebrand, H. 1880. *De förhistoriska folken i Europa*. Stockholm.
- Holmgren, P. & Tronde, B. 1990. Fornminnesinventeringen i Skåne 1985-87. *Arkeologi i Sverige* 1987. Riksantikvarieämbetet Rapport 1990:1.
- Hyenstrand, Å. 1984. *Fasta fornlämningar och arkeologiska regioner*. Riksantikvarieämbetet Rapport 1984:7.
- Håkansson, I. 1985. *Skånes gravfynd från äldre bronsålder som källa till studiet av social struktur*. *Acta Archaeologica Lundensia* 8:14.
- Iregren, E. 1973. Människorna i St. Köpinge. *Ale* 3.
- Jacobsson, B. 1986. The Skogsdala Dolmen. A long Dolmen beneath a Bronze Age Burial Mound at Skogsdal, South Scania, Sweden. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1985-1986.
- Jonsson, R. 1972. Osteologisk analys av brandgravsmaterial från bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland. Ingår i: Lundborg, L. (red.) *Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland*. Hallands Museum 2.
- Larsson, L. 1976. Högar under plogen. *Ale* 2.
- Lundborg, L. 1972. *Undersökningar av bronsåldershögar och bronsåldersgravar i södra Halland*. Hallands Museum 2.
- Müller, S. 1897. *Vor oldtid*. Kjøbenhavn.
- Olausson, D. 1987. Piledal and Svarte. A Comparison Between Two Late Bronze Age Cemeteries in Scania. *Acta Archaeologica* 57.
- Oldeberg, A. 1974. *Die ältere Metallzeit in Schweden I*. Stockholm.
- Olsson, M. 1991. *Inventering och fornlämningsregister*. Registrerade bronsåldershögar i Malmöhus län - en källkritisk studie. C-uppsats. Arkeologiska institutionen. Lunds universitet.
- Petré, R. 1962. *Ein bronzezeitlicher Grabhügel bei Nymölla, Ksp. Ivetofta, Schonen*. *Meddelanden från Lunds universitets historiska museum* 1961.
- Riddersporre, M. 1987. Retrogressiv analys av äldre lantmaterihandlingar. *Det dolda kulturlandskapet*. Metodkonferens 1985. Riksantikvarieämbetet Rapport 1987:2.
- Sjöborg, N. H. 1822(1978). *Samlingar för Nordens Fornnålskare*. Stockholm.
- Stjernquist, B. 1961. *Simris II. Bronze Age problems in the light of the Simris excavation*. *Acta Archaeologica Lundensia* 4:5.
- Stjernquist, B. 1992. Perspectives on Monumental Bronze Age Graves along the Southern Edge of Fen-

- no-Scandia. Ingår i Larsson, L. (red.) *Bronsålderns gravhögar*. En vänbok till Rolf Petré. University of Lund. Institute of Archaeology Report Series 44.
- Strömberg, M. 1975a. *Studien zu einem Gräberfeld in Löderup*. Acta Archaeologica Lundensia 8:10. Lund.
- 1975b. *Bronsålder på Österlen*. Ystad.
- Thrane, H. 1984. *Lusehøj ved Voldtofte*. Fynske Studier XIII. Odense.
- 1991. Danish Plough-Marks from the Neolithic and Bronze Age. *Journal of Danish Archaeology* 8. 1989.
- Ucko, P. J. 1969. Ethnography and archaeological interpretation of funerary remains. *World Archaeology* 1:2.
- van Gennep, A. 1960. *The rites of passage*. Chicago.
- Wahlöö, C. 1967. Gravhög vid Höja. *Malmöfynd* 66. Malmö Museum.
- Westergaard, B. 1987. Gravhög med skeppssättningar. *Halland* 70.

Särtryck

BRONSÅLDERNS GRAVHÖGAR

University of Lund
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
REPORT SERIES No. 48

1993